

CRNA GORA
S K U P Š T I N A
Odbor za ljudska prava i slobode
Broj: 00-
Podgorica, 7. maj 2015. godine

INFORMACIJA
O UČEŠĆU PREDsjedNIKA I ZAMJENICE PREDsjedNIKA ODBORA ZA LJUDSKA
PRAVA I SLOBODE NA PANEL DISKUSIJI NA TEMU
„ETIKA POSLANIKA: OD STANDARDA DO PRAKSE“,
održane 17. aprila 2015. godine

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode dr Halil Duković i zamjenica predsjednika Odbora dr Ljiljana Đurašković učestvovali su na Panel diskusiji na temu “Etika poslanika: od standarda do prakse”, održanoj 17. aprila 2015. godine u PR Centru u Podgorici. Panel diskusiju organizovala je NVO Institut alternativa u okviru projekta “Analitički monitoring kontrolne funkcije Skupštine”, uz podršku Fondacije Institut za otvoreno društvo iz Budimpešte.

Pored predsjednika i zamjenice predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode, na Panel diskusiji su učestvovali predstavnici klubova poslanika: Aleksandar Damjanović iz Kluba poslanika SNP-a, Borislav Banović iz Kluba poslanika SDP-a, Goran Tuponja iz Kluba poslanika Pozitivne Crne Gore, Andrija Popović iz Kluba poslanika Albanskih partija, HGI i LPCG, Branka Tanasijević iz Kluba poslanika DPS-a, Mladen Bojanić iz Kluba samostalnih poslanika i Almer Kalač iz Kluba poslanika Bošnjačke stranke.

Jovana Marović, koordinatorka istraživanja u Institutu alternativa, kao moderator Panel diskusije saopštila je da je cilj projekta „Analitički monitoring kontrolne funkcije Skupštine“ da se u kontinuiranom periodu od godinu dana prati način sprovođenja kontrolnih mehanizama Parlamenta i da se utvrde mogući pravci za njihovo unaprjeđenje. Podsjetila je da je prethodno organizovan Okrugli sto u Skupštini na temu „Da li nam je potreban Zakon o Skupštini“, kao i Konferencija „Kako do unaprijeđene kontrolne funkcije Skupštine?“ Istakla je da je tema ove Panel diskusije važna, te da je zaslužila pažnju u Izvještaju o napretku Evropske komisije. Moderatorica diskusije je otvorila određeni broj pitanja na temu Etičkog kodeksa poslanika, koja su se odnosila na kašnjenje sa usvajanjem Kodeksa, sporna pitanja prilikom usaglašavanja teksta Kodeksa, moguće povrede koje nijesu definisane ovim Etičkim kodeksom, kao i moguće uvođenje novčanih kazni za kršenje njegovih odredbi. Podsjetila je da su Predlogom Etičkog kodeksa bile predviđene novčane sankcije, odnosno umanjenje poslaničke plate za 30 procenata. Postavila je i pitanje da li je adekvatno uređen nadzor nad primjenom ovog akta, odnosno da li je Odbor za ljudska prava i slobode tijelo koje treba da vrši ovu funkciju ili bi bilo bolje da je formirano posebno radno tijelo. Pokrenula je i pitanje na koji način sankcionisati poslanike koji ne prisustvuju sjednicama odbora i plenarnim zasjedanjima.

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode dr Halil Duković je podsjetio da je Skupština Crne Gore donijela Etički kodeks poslanika u decembru 2014. godine. Istakao je da su Etičkim kodeksom utvrđena etička načela i standardi ponašanja kojih treba da se pridržavaju poslanici u obavljanju svojih dužnosti, a cilj Etičkog kodeksa je očuvanje, afirmacija i unaprjeđenje dostojanstva i ugleda poslanika Skupštine Crne Gore i jačanje povjerenja građana prema Skupštini. Saopštio je da je Etički kodeks usvojen saglasnošću svih poslaničkih klubova. Utvrđeno je da nadzor nad primjenom i praćenjem poštovanja odredaba Kodeksa vrši Odbor za ljudska prava i slobode, iako bi, po njegovoj ocjeni, najbolje bilo da to vrši posebno radno tijelo. Od stupanja na

snagu Etičkog kodeksa poslanika do danas Odboru za ljudska prava i slobode nije podnešena nijedna prijava povodom povrede odredaba Kodeksa. Mišljenja je da je crnogorski Parlament po kulturi dijaloga među poslanicima lider u regionu, te da neće biti puno slučajeva kršenja Kodeksa. Imajući u vidu da do sada nije bilo prijave zbog povrede Kodeksa, u ovom trenutku je teško govoriti o njegovoj primjeni u praksi.

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode je upoznao učesnike Panel diskusije da je nedavno održao sastanak sa šeficom Odjeljenja za demokratizaciju Misije OEBS-a u Crnoj Gori, Liom Magnaguagno na kojem su razgovarali o pružanju ekspertske pomoći Misije OEBS-a Odboru za ljudska prava i slobode u izradi procedura za postupanje u skladu sa Etičkim kodeksom poslanika. Dogovoreno je da se organizuje obuka za poslanike, članove Odbora za ljudska prava i slobode na kojoj bi eksperti ODIHR-a i poslanici iz zemalja regiona predstavili njihova iskustva u primjeni etičkog kodeksa.

Predsjednik Duković je saopštio da bi se potencijalni problemi mogli javiti prilikom donošenja odluka o postojanju povrede odredaba Kodeksa, jer je za očekivati da će u tim situacijama poslanici odlučivati na osnovu partijske pripadnosti. Nedoumica je da li treba izraditi formular za podnošenje prijave povodom povrede Kodeksa.

Zamjenica predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode dr Ljiljana Đurašković je saopštila da su svi poslanici u Skupštinu Crne Gore unijeli svoj lični etički kodeks, dostojanstvo, savjest, moral, slobodu, vrline, mane, običaje, navike, odgovornost i poštovanje. Istakla je da su moralne vrijednosti uvijek lične vrijednosti i samo čovjek kao slobodno biće koje je odgovorno za svoja djela, stavove, htjenja i nastojanja može biti moralno dobar ili zao. Odgovornost prema javnosti i politički kredibilitet Skupštine bili su joj vodilja da učestvuje u radu Radne grupe za izradu Nacrta etičkog kodeksa poslanika. Podsjetila je na cilj Etičkog kodeksa poslanika i istakla da je isti usvojen sa 61 glasom “za” i šest “uzdržanih”.

Poslanik Aleksandar Damjanović je ocijenio da je, možda preuranjeno za provjeru primjene Etičkog kodeksa, ali da nije loše dati smjernice radi poboljšanja načina njegovog korišćenja. Saopštio je da je Radna grupa za izradu Etičkog kodeksa poslanika pripremila solidan dokument koji je razmotrio Kolegijum Predsjednika Skupštine i dao svoj stav o njemu. Mišljenja je da je tada trebalo izmijeniti određene odredbe Poslovnika Skupštine Crne Gore kako bi se što brže i bolje primjenjivao Etički kodeks. Zalagao se protiv uvođenja novčanih kazni zbog povrede odredaba Kodeksa. Poslanici kao vršioци javnih funkcija su odgovorni prema javnosti i građanima, koji svoj stav pokazuju glasanjem na izborima. Zalaže se za sistem otvorenih lista gdje bi građani glasanjem za određene poslanike sa liste iskazivali svoje mišljenje o njima. Naveo je da je, kao i Predsjednik Skupštine, zastupao stav da ne treba formirati posebni odbor koji bi vršio nadzor nad primjenom Etičkog kodeksa. U Skupštini već postoji 14 stalnih radnih tijela, ukupno 182 mjesta u njima, a 81 poslanik, tako da poslanici ne bi bili u mogućnosti da kvalitetno obavljaju posao ukoliko su članovi više od dva-tri odbora. Takođe, nije jasno kako bi se definisao sastav novog odbora, jer bi paritet u odboru ograničio i njegov rad. Smatra da u okviru Izvještaja o radu Skupštine treba dati detaljnu analizu o prisustvu poslanika na sjednicama Skupštine i radnih tijela.

Stav poslanika Borislava Banovića po pitanju Kodeksa blizak je stavu poslanice dr Ljiljane Đurašković. Mišljenja je da svi poslanici imaju svoj moralni kod koji, kao izgrađene ličnosti, unose u Skupštinu. Činjenica da su poslanici izabrani predstavnici naroda treba da definiše okvir za zajednički kolektivitet. Smatra da norme kojima se vode poslanici treba da budu i više od očekivanih standarda u društvu. Poslanici treba da se vode načelima etičkog ponašanja i javnim interesom, kako u komunikaciji, tako i u odnosu prema društvenim pitanjima i prilikom glasanja. Mišljenja je da kašnjenje u donošenju Etičkog kodeksa nije bilo od presudnog značaja za

unapređenje kontrolne funkcije Skupštine. Nije siguran koliko će postojanje Kodeksa doprinijeti, ali je dobro što isti postoji, kao podsjetnik o načelima ponašanja. Saopštio je da je u Kodeksu dovoljno opštih normi tako da bi se njime mogla regulisati svaka konkretna situacija. U Etičkom kodeksu objektivnost se tretira kao jednakost, ravnopravnost i nediskriminacija, a po njegovom mišljenju, objektivnost je tačnost. Mišljenja je da je komunikacija u crnogorskom Parlamentu na višem nivou u poređenju sa parlamentima iz regiona, o čemu svjedoče i komentari poslanika iz tih država. Iako povremeno postoje slučajevi neprimjerene komunikacije, smatra da je to u okvirima očekivanog ponašanja za parlamentarce. Ocijenio je da bi novčana kazna trebalo da bude jedna od mjera za kažnjavanje poslanika zbog kršenja odredbi Kodeksa, jer praksa u drugim oblastima govori da novčane kazne utiču na ponašanje i djelovanje.

Poslanik Goran Tuponja je podsjetio na specifičnost poslaničke profesije, jer su poslanicima poslodavci građani koji su im dali svoj glas na parlamentarnim izborima. Poslanik ima odgovornost prema građanima koji su ga izabrali, a neprisustvovanjem na sjednicama radnih tijela i zasjedanjima plenuma pokazuje neodgovornost prema svojim biračima. Poslanici su izabrani na osnovu političkih programa koje zastupaju, a birači procjenjuju da li poslanici na zadovoljavajući način predstavljaju političku opciju kojoj su dali glas. Imajući u vidu da radno tijelo koje vrši nadzor nad primjenom Kodeksa čine predstavnici različitih političkih partija, diskutabilna je njihova objektivnost u odlučivanju. Postojanje dobrih odnosa između poslanika, kao i njihov dobar odnos prema Skupštini kao instituciji i prema zaposlenima u Skupštini se podrazumijevaju. Poslanik Tuponja je ocijenio da postojeći izborni sistem u Crnoj Gori nije dobar, a sistem otvorenih izbornih lista bi omogućio veći legitimitet i veću odgovornost poslanika.

Poslanik Andrija Popović je istakao da je on jedini učesnik Panel diskusije koji je bio član Radne grupe za izradu Etičkog kodeksa poslanika, a da je ujedno i član Kolegijuma Predsjednika Skupštine Crne Gore. Naglasio je da je usvojeni tekst Etičkog kodeksa dosta izmijenjen u odnosu na tekst koji je Radna grupa dostavila Kolegijumu. Rezultati istraživanja prema kojima je povjerenje javnosti u instituciju Skupštine zabilježilo pad i da je čak ispod 50 procenata su poražavajući i morali su biti opomena svim poslanicima. Poseban podstrek prilikom rada na Kodeksu je bio očuvanje digniteta Skupštine Crne Gore kao tijela koje suštinski predstavlja volju cijelog naroda i najčešće odslikava sveopšte stanje u društvu. Parlament svojim djelovanjem šalje poruke domaćoj i međunarodnoj javnosti koja sa posebnom pažnjom analizira društveno-političku situaciju u Crnoj Gori, naročito u periodu evroatlantskih integracija. Poslanici, kao predstavnici građana, treba da pokažu ozbiljnost, temeljnost, profesionalnost, senzibilnost za dijalog, kako međusobni, tako i sa javnošću, a na taj način direktno će uticati na opšti imidž države i njenog naroda. Poslanici vrlo snažno mogu uticati na opšte društvene odnose u Crnoj Gori, a refleksija njihovog rada oslikava se u načinu izgradnje stavova građana. Osim razvijanja dijaloga i konstruktivne debate, Etički kodeks ima za cilj afirmaciju svih moralnih ljudskih vrijednosti koje građani očekuju od parlamentaraca. Istakao je da je taj dio Kodeksa utemeljen na crnogorskoj tradiciji čojstva, držanja i održavanja javno izgovorene riječi i obećanja, kao i izbjegavanju etiketiranja. Radnje korupcije, političke korupcije, nepotizma i druge nedostojne i kriminalne radnje ne priliče nijednom građaninu, a kamoli njihovim najvišim predstavnicima. Mišljenja je da aktuelna crnogorska politička scena predstavlja uglavnom sve ono što se kosi sa navedenim, a što Kodeks poslanika prepoznaje kao loše pojave za razvijanje demokratije i snaženje povjerenja građana u institucije. Smatra da u samoj zakonskoj regulativi koja se odnosi na poslanike i odbornike postoji određena neusaglašenost, jer Ustav Crne Gore uređuje položaj poslanika na jedan, Zakon na drugi, a praksa na treći način.

Poslanik Popović je mišljenja da je Etičkim kodeksom poslanika trebalo predvidjeti oštrije sankcije za kršenje pravila koja su zajednički usaglašena. Podsjetio je na neusvojeni predlog da, osim izricanja opomene i udaljenja sa sjednice, postoje i sankcije finansijske, a ujedno i humanitarne prirode, odnosno da se novčana kazna na platu poslanika koji krši etičke standarde upućuje kao donacija u humanitarne svrhe. Kao poslanik, prvi je ličnim primjerom pokušao da pošalje takvu poruku javnosti i kolegama. Izrazio je žaljenje što takva praksa nije ustanovljena Kodeksom. Istakao je da su mnogi važni zaključci Radne grupe za izradu Nacrta etičkog kodeksa poslanika kasnije izmijenjeni na Kolegijumu Predsjednika Skupštine. Odredbe o formiranju posebnog odbora za etička pitanja, sačinjavanju godišnjeg izvještaja o radu i novčanim kaznama u visini od 30 procenata mjesečne poslaničke plate nijesu postale sastavni dio konačnog teksta Kodeksa.

Poslanica Branka Tanasijević je saopštila da joj je bila privilegija da bude članica Radne grupe koja je na izradi Etičkog kodeksa poslanika radila oko pola godine. Istakla je važnost postojanja dobrog poslovnog ambijenta u Parlamentu. Poslanici crnogorskog Parlamenta imaju česte kontakte sa parlamentarcima iz drugih država koji imaju vrlo visoko mišljenje o načinu komunikacije i kulturi verbalnog izražavanja u Skupštini Crne Gore. Crnogorski parlamentarci služe kao ugledan primjer za komunikaciju na visokom nivou. Smatra da su pojave eskalacije emocija prilikom izlaganja poslanika pojedinačni slučajevi koji se ne mogu tretirati pojavom, niti mogu uticati na ugled Parlamenta. Cijeni da su Crnogorci dobri govornici, ali da nijesu toliko vješti u razgovaranju – duhovnoj vještini za koju je potrebno da učesnici u dijalogu budu spremni na kompromis. Zaključila je da je konsenzus, ne tako čest prethodno u parlamentarnom životu Crne Gore, postao često prisutan. Prilikom izrade Etičkog kodeksa, članovi Radne grupe su se trudili da dođu do konsenzualnog rješenja, na zadovoljstvo svih političkih partija u crnogorskom Parlamentu. Cilj donošenja Etičkog kodeksa nije da se poslanici disciplinuju i kažnjavaju, već da se poboljša kvalitet komunikacije, kultura dijaloga i da se stvore dobri međuljudski odnosi i odnosi kolegijalnosti.

Poslanica Tanasijević je posebno naglasila da se Etički kodeks ne bavi načinom rada poslanika, već načinom njihovog ponašanja. Etički kodeks poslanika je dokument koji poziva na savjest i odgovornost, a u njegovoj osnovi je moral kao odrednica. Takođe, u Parlamentu se može vrlo oštro polemisati, a da se pritom, kao što je i propisano Kodeksom, ne izgovori nijedna uvredljiva riječ. U suštini Etičkog kodeksa je odrednica po kojoj čovjek mora poštovati čovjeka, a ovaj akt je više upućen na ljude, nego na političare u klasičnom smislu riječi. Zaključila je da moral nije privilegija nijedne političke partije, već čovjeka, koji se moralno profilise vaspitanjem.

Poslanik Mladen Bojanić je mišljenja da je Radna grupa za izradu Etičkog kodeksa poslanika odradila dobar posao, imajući u vidu njegov cilj, a to je uređivanje ponašanja unutar Skupštine i u odnosima poslanika prema medijima i javnosti, a ne ograničavanje poslanika u radu. U vezi sa ciljem Kodeksa u početku su postojale zabune u javnosti, pa i među samim poslanicima. Etičkim kodeksom poslanika se ističe da javni interes uvijek mora biti ispred privatnog. Kazao je da su postojale brojne dileme ko treba da vrši nadzor nad primjenom Etičkog kodeksa i koliko oštre treba da budu sankcije za njegovo kršenje. Poslanik Bojanić je saglasan sa rješenjima u usvojenom tekstu Kodeksa i time da nadzor nad njegovom primjenom vrši Odbor za ljudska prava i slobode, jer u Skupštini već postoji veliki broj radnih tijela. Ističući da se članovi odbora biraju na osnovu svoje političke pripadnosti, zapitao se ko će vršiti kontrolu nad Odborom koji vrši nadzor nad primjenom Kodeksa. Riječ je o osjetljivim pitanjima, jer je teško definisati šta je suprotno etici, a šta je ispravno ponašanje, jer to nije zakonski normirano. Ukoliko je neko u manjini to ne znači da nije u pravu. Mišljenja je da će osuda javnosti zbog kršenja odredbi Etičkog

kodeksa imati više efekta, nego finansijsko sankcionisanje. Cijeni da će Etički kodeks poslanika imati uticaj na povećanje povjerenja u institucije, jer je cilj da se načinom ponašanja poslanika u Skupštini tome da doprinos. Zaključio je da ugled institucije ne zavisi samo od ponašanja pojedinaca, već i od načina formiranja institucije i njenog funkcionisanja i uticaja.

Poslanik Almer Kalač nije bio član Radne grupe za izradu Kodeksa, ali kao član Kolegijuma Predsjednika Skupštine bio je u prilici da analizira predloženi tekst Kodeksa prije njegovog razmatranja na plenumu. Mišljenja je da donošenje Etičkog kodeksa poslanika nije bilo potrebno iz razloga što su ekcesna dešavanja u crnogorskom Parlamentu vrlo rijetka. Smatra da nije potrebno postojanje posebnog odbora za nadzor nad primjenom Kodeksa, jer to iziskuje određene troškove, a mišljenja je da bi to radno tijelo imalo jako malo posla. Ocijenio je da novčane kazne zbog kršenja Kodeksa ne bi imale značaja. Da su poslanici u Parlamentu samo zbog plate, novčane kazne bi imale veliki uticaj, a imajući u vidu da nije tako, novčane kazne nijesu od značaja. Mišljenja je da je u posljednje vrijeme izraženiji govor mržnje u medijima i konstatovao da mu nije poznato da je zbog toga neki novinar sankcionisan. Razumije potrebu za većim tiražom i gledanošću, ali ističe da pojedini mediji objavljuju neistine. Poslanici crnogorske Skupštine treba da budu dobar uzor parlamentarcima drugih država i da na taj načine povrate poljuljano povjerenje građana u ovu instituciju.

Jovana Marović, koordinatorica istraživanja u Institutu alternativa, prokomentarisala je izlaganja poslanika. Povodom dileme da li je preuranjeno da se govori o primjeni Etičkog kodeksa, podsjetila je na obavezu iz Akcionog plana za Poglavlje 23 kojim je utvrđen zadatak promocije Etičkog kodeksa. Nosilac ove aktivnosti je Skupština Crne Gore u saradnji sa civilnim sektorom. Sljedeće godine moglo bi se govoriti o prvoj godini primjene Kodeksa. Smatra da treba da postoji evidencija prisustva poslanika na sjednicama radnih tijela i da bi ta evidencija mogla biti u okviru Izvještaja o primjeni Etičkog kodeksa, a ne u Izvještaju o radu Skupštine, što će Institut alternativa preporučiti u svom Monitoring izvještaju.

U diskusiji su učestvovali predstavnici civilnog sektora, predstavnik Zajednice opština i poslanici koji su iznijeli mišljenja o određenim normama Kodeksa.

Marina Vujačić iz Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore je zahvalila na pozivu za učešće na Panel diskusiji i izrazila zadovoljstvo što i značajan broj poslanika učestvuje na istoj. Komentarisala je uvodna izlaganja poslanika i pojedine odredbe Etičkog kodeksa i zamolila poslanike da kritike ne shvate lično, već politički. Ukazala je da se u članu 4 Etičkog kodeksa poslanika definiše da je poslanik dužan da svoju funkciju obavlja bez predrasuda i diskriminacije po različitim osnovama, među kojima nije naveden invaliditet. Navedene su sve različitosti što ne mora podrazumijevati invaliditet i izrazila je žaljenje što nijesu imali u vidu tu različitost. Takođe, definisano je da lice koje ima pravo učešća u raspravi, predstavnici Vlade, civilnog sektora i svako lice koje ima pravo da prisustvuje sjednici Skupštine i sjednicama radnih tijela, dužno je da vodi računa da svojim ponašanjem ne povrijedi ugled Skupštine, a nije predviđena mogućnost da građani mogu podnijeti prijavu zbog kršenja odredbi Etičkog kodeksa, iako moraju da poštuju Kodeks kada su u Skupštini, što svakako podržava. U članu 9- Pravila ponašanja definisano je da se ne smiju koristiti riječi i izrazi koji mogu drugog omalovažavati i vrijeđati, definisano je da se ne smiju koristiti riječi i izrazi koji mogu drugog omalovažavati i vrijeđati, ali se ne predviđaju neka druga djela i postupanje poslanika, osim izgovorene riječi, kojima se takođe mogu omalovažavati i vrijeđati druga lica. Izrazila je žaljenje zbog propusta u Etičkom kodeksu poslanika u vezi sa osobama sa invaliditetom, posebno što građani i osobe sa invaliditetom, ukoliko smatraju da su poslanici upotrijebili uvredljivu riječ, ne mogu pokrenuti postupak zbog povrede Etičkog kodeksa.

Vlado Dedović iz Centra za monitoring i istraživanje (CEMI) je saopštio da se u Crnoj Gori tokom prošle godine intenzivirala aktivnost na izgradnji integriteta u brojnim oblastima tako da je usvojen Etički kodeks sudija, tužilaca, pripadnika Ministarstva unutrašnjih poslova, kao i Etički kodeks organa za sprovođenje izbora i Etički kodeks poslanika. Etički kodeks je važan mehanizam za izgradnju integriteta prilikom obavljanja profesionalnih dužnosti. Saopštio je da poslanici donose Etički kodeks kako bi upoznali građane sa minimumom standarda u ponašanju koje građani moraju da očekuju od njih. Ocijenio je da u Etičkom kodeksu poslanika postoje brojne odredbe kojima nije mjesto u Kodeksu, već bi trebalo da budu sadržane u Poslovniku Skupštine ili u Zakonu o Skupštini kojim bi se regulisala brojna pitanja. Istakao je da građani ne znaju koji je etički kod ljudi koji postaju poslanici, jer ne postoji sistem otvorenih listi u Crnoj Gori i građani ne odlučuju o tome koga biraju neposredno za poslanike.

Najznačajnije njegovo zapažanje vezano je za aktivnu legitimaciju, odnosno mogućnost podnošenja inicijative za preispitivanje povrede odredbi Etičkog kodeksa, naglašavajući da građanima treba omogućiti da podnose tu inicijativu. Podsjetio je da po važećim normama Kodeksa prijavu o povredi odredaba Kodeksa može podnijeti predsjedavajući Skupštine, svaki poslanik u Skupštini, Kolegijum predsjednika Skupštine, predsjednik kluba poslanika ili poslanik kojeg on ovlasti. Upitao je zbog čega su se poslanici prilikom izrade Kodeksa rukovodili ovim principima i zašto građanin nema mogućnost da podnese inicijativu za preispitivanje mogućih povreda Etičkog kodeksa. Smatra da poslanici imaju obavezu da vode računa kako se ponašaju ne samo prilikom boravka u Skupštini, već i na svim drugim mjestima i situacijama u životu. Kao dobar primjer, naveo je Etički kodeks sudija koji predviđa da svaki građanin koji procijeni da mu je u sudskom postupku povrijeđeno neko pravo ili da je sudija nekom svojom radnjom povrijedio Etički kodeks sudija može podnijeti inicijativu.

Boris Marić iz Centra za građansko obrazovanje je izrazio zadovoljstvo što je Etički kodeks poslanika usvojen navodeći da je on neophodan. Pohvalio je poslanike koji su se odazvali pozivu za učešće na Panel diskusiji i time pokazali svoju odgovornost. Smatra da je Etički kodeks trebao biti najbolji sublimat odnosa između pozitivne i negativne prakse, a važeći Etički kodeks doživljava kao prvi i početni korak koji treba mijenjati i dopunjavati, uzimajući u obzir i primjedbe nevladinog sektora. Apostrofirao je da u postojećem izbornom sistemu građani nemaju mogućnost da do kraja svoj glas artikuliraju na način da u krajnjem znaju ko će ih predstavljati kao poslanik. Ocijenio je da ne treba da postoji novčana kazna kao mjera za nepoštovanje odredbi Kodeksa, jer je to neprimjereno poslaničkoj funkciji koja nije klasičan radno-pravni odnos. Može da se uvede kao diskreciono pravo poslanika da oni sami kada shvate da su povrijedili Kodeks, odluče da uplate određena novčana sredstva kao oblik izvinjenja javnosti.

Marić smatra da u narednom periodu treba raditi na unapređenju otvorenosti Parlamenta, češćim posjetama građana, mogućnosti podnošenja peticija, što u formalnom smislu postoji, ali u suštinskom smislu je potrebno poboljšati. Važnim smatra organizovanje dana otvorenih vrata, komunikaciju građana sa klubovima poslanika, otvaranje parlamentarnih kancelarija na regionalnom nivou.

Boris Marić smatra da su propisane mjere kažnjavanja zbog kršenja odredbi Etičkog kodeksa adekvatne, ali je upitno ko treba da odlučuje o tome da li je povrijeđen Etički kodeks, jer se tada dolazi do njegove politizacije. Ukoliko to radi radno tijelo u kojem su poslanici, to nije dobro. Smatra da predsjedavajući na plenumu ili sjednici radnog tijela treba da odluči da li je bilo povrede u konkretnom slučaju na sjednici, a kad se podnosi prijava treba da odlučuje Odbor za ljudska prava i slobode, ali bi u tom slučaju možda trebao da bude prvi Odbor sa većinom poslanika, članova opozicije.

Refik Bojadžić, generalni sekretar Zajednice opština Crne Gore je mišljenja da Odbor za ljudska prava i slobode ne treba da bude Odbor koji će vršiti nadzor nad primjenom Etičkog kodeksa, navodeći da i među poslanicima postoji podijeljeno mišljenje. Smatra da to nije dobro rješenje iz razloga što su u Odboru poslanici koji treba da odlučuju o sebi, što je problematično. Takođe, to može izazvati politizaciju što bi bilo veoma loše. Iz iskustva primjene etičkih kodeksa na lokalnom nivou, istakao je da je na lokalnom nivou utvrđeno da članovi etičkih komisija za lokalne funkcionere i izabrane predstavnike ne mogu biti izabrani predstavnici i funkcioneri i lica koja su članovi rukovodstva političkih partija na lokanom nivou. Smatra da postojeće rješenje o nadzoru nad primjenom Etičkog kodeksa poslanika kroz primjenu u praksi treba dodatno preispitati.

Nakon izlaganja predstavnika civilnog sektora, poslanici su dali svoje završne komentare, odgovore i pojašnjenja.

Poslanik Aleksandar Damjanović je saglasan da je u članu 4 Kodeksa napravljen propust, jer je izostavljen invaliditet kao osnov za diskriminaciju. Nije saglasan sa predlogom da građani treba da podnose inicijative zbog kršenja odredbi Kodeksa. Etički kodeks sudija nije dobar primjer u konkretnom slučaju, jer on predviđa podnošenje inicijative građana za povredu učinjenu tokom sudskog postupka. Shodno datom predlogu, inicijativu zbog kršenja odredbi Etičkog kodeksa poslanika mogao bi da podnese bilo koji od 500.000 birača, zbog čega bi nadležni Odbor bio preopterećen velikim brojem inicijativa. Saglasan je da Parlament treba da bude još više otvoren za građane i da tehnički uslovi ne bi trebalo da predstavljaju barijeru, jer se problem nepristupačnosti može riješiti. Komunikacija poslanika sa građanima treba da bude kontinuirana. Istakao je da se svakodnevno sastaje sa građanima i predstavnicima institucija u čemu je i srž poslaničkog rada.

Poslanica Branka Tanasijević takođe je saglasna da je u članu 4 Etičkog kodeksa trebalo navesti i lica sa invaliditetom. Smatra da je rješenje dato u članu 6 dobro i da je teško pobrojati izraze koji su opšte uvrijedljivi. Lica sa invaliditetom redovno učestvuju u radu skupštinskih radnih tijela i izgradila su partnerski odnos sa poslanicima. Međutim, mora se raditi na obezbjeđivanju adekvatnog pristupa Skupštini za ova lica i izrazila je nadu da će se taj problem ubrzo riješiti. Pojasnila je da je pokretanje inicijativa od strane građana omogućeno, jer su poslanici predstavnici građana. Bilo je mnogo inicijativa koje su poslanici procesuirali u radu Parlamenta, među kojima su bili čak i određeni predlozi zakona.

Poslanica Tanasijević je istakla da su iskustva ostalih institucija koje su donijele svoj etički kodeks bila putokaz u radu Radne grupe, a posebno su se vodili iskustvima Evropskog parlamenta. Mnoge odredbe iz Etičkog kodeksa poslanika Evropskog parlamenta sadržane su u Etičkom kodeksu poslanika Skupštine Crne Gore. Kao poslanik, radije bi da bude novčano kažnjena zbog kršenja Kodeksa, nego javno opomenuta, jer je moralna sankcija mnogo teža i građani je duže pamte. Saglasna je da Parlament treba da bude otvoren za građane, ali crnogorski Parlament nema tehničke mogućnosti za prisustvovanje građana zasijedanjima plenuma, kao što je to slučaj u nekim evropskim parlamentima. Skoro svakodnevno Parlament posjećuju učenici i upoznaju se sa njegovim načinom rada.

Podsjetila je da je početna ideja bila da se oformi Odbor za etička pitanja, ali da su se opredijelili da nadzor nad Kodeksom vrši Odbor za ljudska prava i slobode. Nada se da prilikom odlučivanja o kršenju odredbi Kodeksa neće preovladavati politička opredjeljenja, već da se će se odluke donositi jednoglasno. Propisano je da, radi principa ravnopravnosti, zamjenik predsjednika Odbora, koji je predstavnik opozicije, saziva Odbor na sjednicu i predlaže dnevni red sa aktima koji se odnose na povredu Kodeksa.

Poslanik Mladen Bojanić smatra da nedostaje puna otvorenost Parlamenta i da, u ovom trenutku, ona nije zadovoljavajuća. Plenarna zasjedanja se medijski prenose, zbog čega predstavljaju najbolju priliku za poslanike da otvoreno saopšte svoja mišljenja. Smatra da nadzor nad primjenom Kodeksa ne treba da vrši neko ko je van Parlamenta, već, na principu samoregulacije, to treba da rade poslanici.

Poslanik Borislav Banović smatra da bi podnošenje inicijativa građana zbog kršenja odredbi Kodeksa trebalo omogućiti u slučajevima kada se određeni građanin pomene. Mišljenja je da bi novčane sankcije trebalo da postoje u slučajevima kada je moguće egzaktno utvrditi da li je bilo kršenja odredbi Kodeksa, kao što su izostanci sa sjednica. Donošenje Etičkog kodeksa poslanika je početak priče u formalnom, normativnom smislu riječi, a on će biti nadogradnja individualnog koda etičkog ponašanja poslanika.

Poslanik Almer Kalač je saopštio da poslanici Bošnjačke stranke redovno komuniciraju sa građanima koji im upućuju brojne inicijative, mada ima prostora za poboljšanje otvorenosti Parlamenta. Naglašavajući da posjeduje veliki senzibilitet prema osobama sa invaliditetom, složio se sa mišljenjem Marine Vujačić da je trebalo u članu 4 definisati i invaliditet kao jednu od osnova po kojima se ne smije vršiti diskriminacija. Upitao je predstavnike osoba sa invaliditetom koji je najadekvatniji termin za osobe sa invaliditetom navodeći da se ta lica često uvrijede ukoliko se koristi termin osobe sa posebnim potrebama. Govoreći o otvorenim izbornim listama, saopštio je da u Bosni i Hercegovini postoji sistem otvorenih lista i građani mogu da biraju osobu koja će ih predstavljati, ali se time stvaraju veoma loši odnosi među osobama koje se bore da postanu poslanici ili odbornici, jer svi žele da dobiju što veći broj glasova.

Poslanik Andrija Popović je ponovio da je usvojeni tekst Etičkog kodeksa dosta izmijenjen u odnosu na tekst koji je Radna grupa dostavila Kolegijumu i smatra da je trebalo formirati poseban odbor za nadzor nad primjenom Etičkog kodeksa. Podsjetio je da su članovi Radne grupe nakon dugotrajne rasprave konsenzusom donijeli odluku da nadzor nad primjenom Etičkog kodeksa treba da vrši poseban odbor, ali da je Kolegijum Predsjednika Skupštine ovu nadležnost dodijelio Odboru za ljudska prava i slobode.

Poslanik Popović je još jednom ukazao na nemogućnost pristupa Skupštini Crne Gore za osobe sa invaliditetom navodeći da se od 2011. godine raspisuju tenderi, ali da problem još nije riješen i smatra da neće biti riješen ni do kraja ove godine. Predložio je da poslanici odvoje dio sredstava od svojih plata kako bi se taj problem konačno riješio, jer tada nije neophodan tender, a od tri ulaza u Skupštinu Crne Gore, jedan je sigurno moguće prilagoditi ovim licima.

Poslanica dr Ljiljana Đurašković je saopštila da je u Radnoj grupi najviše bilo riječi o nadzoru nad Etičkim kodeksom poslanika i da su razmatrana dva predloga: da se u skladu sa Poslovníkom Skupštine formira poseban odbor, čiji predsjednik će se rotirati na godišnjem nivou ili da se formira novi odbor sa jednakim brojem poslanika iz vlasti i opozicije, čime bi se izbjegla mogućnost nadglasavanja. Smatra da nema novčanog ekvivalenta za moralnu normu, jer Crna Gora je sredina gdje „jaka riječ ubija“, a javna osuda je najveća kazna. U skladu sa članom 22 Etičkog kodeksa poslanika, Odluka Odbora o povredi Etičkog kodeksa objavljuje se na internet stranici Skupštine, u trajanju od 30 dana, pa poslanica Đurašković smatra da je u našoj sredini to dovoljna kazna za poslanika.

Poslanik Goran Tuponja je saopštio da Etički kodeks nije Sveto pismo tako da se može mijenjati, a među poslanicima postoji raspoloženje da se on u narednom periodu poboljša. U vezi sa komunikacijom poslanika sa građanima, saopštio je da se poslanici Kluba Pozitivne Crne Gore trude da imaju što bolju komunikaciju sa građanima, jer je to veoma važno za njihov rad. Poslanik Tuponja smatra da Kodeks propisuje krovne vrijednosti koje svaki poslanik treba da posjeduje i

naglašava da poslanik ne smije biti u sukobu interesa, niti na bilo koji način zloupotrijebiti funkciju radi ostvarenja druge koristi, što je veoma važno i u borbi protiv korupcije. Povodom brojnih izostanaka određenih poslanika sa sjednica Skupštine i radnih tijela smatra da se na taj način iskazuje neodgovornost poslanika prema građanima koji su ih izabrali. Naveo je da poslanik odgovara svom biračkom tijelu, a sistemom otvorenih lista bi se stvorila veća odgovornost.

Marina Vujačić smatra da prilagođavanje pristupa Skupštini za lica sa invaliditetom ne treba da se vrši izdvajanjem sredstava od plata poslanika, već sredstvima iz Budžeta. U vezi sa dilemom oko korišćenja termina za osobe sa invaliditetom, naglasila je da treba koristiti termin utvrđen Zakonom o potvrđivanju Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima osoba sa invaliditetom iz 2009. godine, jer se u tom Zakonu i Ustavu Crne Gore koristi termin „invaliditet“, dok je termin „osobe sa posebnim potrebama“ ponižavajući i diskriminatorski prema njima.

Na kraju panel diskusije, predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode, dr Halil Duković se složio sa iznesenim predlozima i sugestijama, naglašavajući da Etički kodeks nije Sveto pismo, da će vrijeme pokazivati njegove određene nedostatke i da se, u tom kontekstu, može i mijenjati. Tekst Etičkog kodeksa poslanika je u ovom trenutku najbolje moguće rješenje, usvojen dogovorom svih poslaničkih klubova, a i pored toga, prilikom glasanja o Predlogu etičkog kodeksa poslanika, određeni poslanici bili su „uzdržani“. Ocijenio je da je crnogorski Parlament po kulturi dijaloga među poslanicima lider u regionu i izrazio uvjerenje da neće biti puno slučajeva kršenja Etičkog kodeksa. Informisao je prisutne da je pripremljena Svečana izjava koja bi trebala da bude upućena poslaničkim klubovima i koju bi trebalo da potpišu svi poslanici čime bi izrazili spremnost da u svom radu postupaju u skladu sa odredbama Kodeksa kako bi on bio primjenljiv za sve poslanike.

Takodje je saglasan sa prethodno iznesenim ocjenama da Parlament treba da bude još više otvoren za građane i u tom pravcu predsjednik Odbora može pokrenuti inicijativu za komunikaciju poslanika sa građanima. Iako građani nemaju mogućnost podnošenja prijave za kršenja Etičkog kodeksa, svako ko dodje na poziv predsjednika odbora mora biti zaštićen od bilo kakvih kršenja prava i uvreda i u tom kontekstu predsjednik odbora može podnijeti prijavu.

Moderatorica Panel diskusije Jovana Marović je zahvalila učesnicima na veoma konstruktivnoj raspravi i doprinosu u sagledavanju postojećih odredbi Etičkog kodeksa poslanika.

Ocijenjeno je da je održavanje panel diskusije veoma važno u cilju podizanja svijesti javnosti o Etičkom kodeksu poslanika, što je definisano kao jedan od indikatora u Akcionom planu Vlade Crne Gore za pregovaračko poglavlje 23.

SEKRETAR ODBORA

Slava Burić

PREDSJEDNIK ODBORA

dr Halil Duković